

Милица Јелић Мариоков

УДК 551.435.84(510)

091(510)

ДОИ https://doi.org/10.18485/ai_lik.2016.2.3.6

ИСТРАЖИВАЧКИ РАД АУРЕЛА ШТАЈНА
И ПОЛ ПЕЛИОА: ЕНГЛЕСКА И ФРАНЦУСКА
КОЛЕКЦИЈА ДУНХУАНГ РУКОПИСА

Сажетак

Драгоцени списи који су вековима настајали дуж Пута свиле, а који су почетком прошлог века пронађени у Могао пећини број 17 (*Библиоџеци њећини*), названи су скупа *Дунхуанг рукописи*. Они су представљали предмет интересовања великог броја научника (пре свега историчара и филолога) и истраживача, међу којима се својим преданим радом и открићима издвајају Марк Аурел Штајн и Пол Пелио. Намера ми је да у првом делу рада укажем на најрелевантније податке о древном граду-оази Дунхуангу, Могао пећинама и самој *Библиоџеци њећини*, док ће у другом делу фокус пре свега бити на истраживачким подухватима Аурела Штајна и Пол Пелиоа - „принца синолога“. Такође, у раду ће се направити јасна дистинкција између енглеске и француске колекције Дунхуанг рукописа, које се, између осталог, налазе у *Британском музеју* у Лондону и *Националној библиотеци Француске* и *Гиме музеју* у Паризу, али и указати на Штајнове колекције које се чувају у *Библиотеци мађарске академије наука* и *Националном музеју Индије* у Њу Делхију. Најзад, у раду ће бити речи и о *Интернационалном Дунхуанг пројекту*, који уз помоћ дигиталних технологија, односно посредством својеврсне IDP базе података нуди слободан приступ великом броју дигитализованих списа, предмета и слика из Дунхуанга.

Дунхуанг - древна оаза на Путу свиле

Дунхуанг је модеран град у северозападној кинеској провинцији Гансу, који је данас надалеко познат по величанственим *Моѿао ѿећинама*. Он је имао веома важну улогу на Путу свиле као град-раскрсница између северне и јужне руте овог древног пута, који је водио из Кине ка Европи. Заправо, овај град је некада представљао прву оазу на кинеској територији Пута свиле, која је путнике и трговце припремала за опасне и непредвидиве услове путовања Такламакан пустињом. *Језеро ѿолумесеца* (кин. *Уеуеауан*) је оно што је овом граду на ободу пустиње Гоби дало епитет оазе. Након што се дубина језера континурано смањивала од 1960-тих до 1990-тих година прошлог века, локална власт је 2006. године спровела иницијативу спасавања древне оазе (за коју се верује се да постоји већ 2000 година). Захваљујући овој иницијативи, *Језеро ѿолумесеца* је данас 54 метара широко и 218 метара дугачко (горе: Слика бр. 1: Језеро полумесеца¹). Дунхуанг је у прошлости често носио назив *Град ѿеска*, јер се недалеко од њега налази планина Мингша (у преводу: *Планина ѿевајућеѿ ѿеска*), па је и за сам град карактеристичан феномен певајућег песка (звук који производи ветар у судару са пешчаним динама). Управо на источној падини ове планине уклесан је велики број пећина-храмова, које су настале по угледу на

1 Voyage Chine. Les dunes de sables chantantes et la source du croissant de lune. Фотографија доступна на: <http://www.voyages-chine.com/guide-voyage-Chine/sites-touristiques/Dunhuang/Dunes-de-sables-chantantes-et-source-de-lune-5543.html>, приступљено: 01.12.2016.

индијски стил градње, а које колективно носе назив *Мојао* или *Дунхуані њећине*. Рукописи, слике, предмети и артефакти који су пронађени у овим пећинама јасно сведоче не само о трговинској, већ и о религијско-културно-интелектуалној размени која се одиграла дуж древног Пута свиле.

Могао пећине или Пећине хиљаду Буда

Мојао њећине су по процени *Дунхуані истраживачкој ценџира* настале у периоду између владавине Северне династије Лианг (422-39) и 14. века нове ере. Ови будистички храмови, исклесани у пет нивоа, називају се још и *Пећине хиљаду Буда*, будући да је њихов број у прошлости износио и до 1000. Упркос непогодним климатским условима Гоби пустиње, данас су у нешто измењеном облику остале очуване 492 пећине. „Пећина број 254, која је у потпуности украшена сликама и скулптурама, је једна од најстаријих сачуваних Могао пећина, и највероватније је изграђена негде између 475. и 490. године нове ере². Зидове ових пећина краси „45.000 квадратних метара слика“³ „које досежу и до 49 метара висине“⁴, као и бројне статуе Буда (чак 2.415 статуа је сачувано). Зидни мурални Могао пећина говоре о историји кинеске цивилизације, односно о преплитању различитих утицаја земаља које су трговале са Кином на Пута свиле. Стога су на њима видљиви не само кинески, већ и грчки, индијски, ирански и персијски уметнички мотиви. Имајући у виду наведено, јасно је да фреске *Пећина хиљаду Буда* сведоче у прилог томе да мултикултуралност и транскултуралност нису одлике само модерног доба. Поред бројних религијских представа, изврстан број ових зидних слика пружа увид

2 Abe, S. K. (1989). *Mogao Cave 254: a case study in early Chinese Buddhist art* (p. 265). Berkeley, CA, US [伯克利, 加利福尼亚州, 美國]: University of California (<http://www.berkeley.edu/>).

3 Ning, Q. (2004). *Art, religion, and politics in medieval China: the Dunhuang cave of the Zhai Family*. University of Hawaii Press. стр. 1.

4 Giles, L. (1944). *Six centuries at Tunhuang: a short account of the Stein collection of Chinese mss. in the British Museum*. London: China Society, стр. 18.

у „изузетно богатство историјских података, као што су прикази (...) древних музичких инструмента, који су одавно нестали, а који су данас репродуковани“⁵ искључиво на основу ових мурала.

Слика бр. 2 - Фасада Могао пећина, укључујући и Пећину 96, фотографисано 1908. године од стране Шарла Нуета, Извор: *Мисија Пелио у Централној Азији*. Пећине Дунхунга. (Париз: Геутнер, 1914)⁶

Библиотека пећина – ризница драгоцених списа и предмета са Пута свиле

Од укупно 492 Могао пећине, једна се посебно издваја садржајем који је вековима чувала, а који је од непроцењивог значаја за читаво човечанство - то је пећина број 17 или *Библиотека пећина*. „Поред зидних мурала и осликаних скулптура, око 1000 слика на свили и папиру и 50.000 текстова написаних на кинеском, тибетанском, санскриту и другим централно-азијским језицима откривени су 1900. године у запечаћеној пећини, познатој као „Библиотека пећина“ (...)“⁷. Будући да заузима површину од „једва 2,90 квадратних метара и мање од 2,66 метара висине“⁸, пећину број 17 би можда било најадекватније окарактерисати као

- 5 Whitfield, R., Whitfield, S., & Agnew, N. (2015). *Cave Temples of Mogao at Dunhuang: Art History on the Silk Road*. Getty Publications. стр. 6.
- 6 The International Dunhuang Project: Chinese Central Asia Online. Фотографија доступна на: http://www.silk-road.com/newsletter/vol-3num2/2_whitfield.php, приступљено: 02.12.2016.
- 7 Ning, Q. (2004). *Art, religion, and politics in medieval China: the Dunhuang cave of the Zhai Family*. University of Hawaii Press. стр. 1.
- 8 Hansen, V. (June 2016). *The Silk Road: A New History with Documents*. Oxford University Press. стр. 297.

мању просторију - оставу. Она је настала у част монаху Хонгбиану, који је живео у 9. веку нове ере, односно у доба владавине кинеске династије Танг. Трагови ове меморијалне капеле могу се и дан данас видети, јер се потрет-статуа монаха Хонгбиана још увек налази на ниском олтару пећине. Претпоставља се да је пећина број 17 накнадно постала остава за складиштење рукописа петнаест манастира из околине Дунхуанга, а пре свега *Манастира три краљевства* (енг. *Three Realms Monastery*).

Слика бр. 3 - Поглед Аурела Штајна на Могоа Пећину број 16 из 1907. године, са делом рукописа из Пећине број 17.⁹

Премда малих димензија, у овој просторији лежи кључ за свеобухватну анализу средњовековне Кине, као и многих других земаља које су трговале дуж Пута свиле. Услед заступљености великог броја различитих језика који су се говорили на овом древном путу, а од којих су неки у међувремену ишчезли, Аурел Штајн је ову пећину назвао *Полилојска библиотека*. У складу са тим, материјал који је у њима пронађен је од изузетног значаја за лингвистичка, односно филолошка истраживања. У књизи *Пут свиле: Нова историја са документима*, Валери Хансен наглашава да Дунхуанг рукописи „представљају једну од најфасцинантнијих колекција драгоцености, које укључују и најраније штампану књигу на свету, *Дијамантску суџру*”¹⁰.

9 The International Dunhuang Project: The Silk Road Online. Фотографија преузета са: <http://idp.bl.uk/>, приступљено: 03.12.2016.

10 Hansen, V. (June 2016). *The Silk Road: A New History with Documents*. Oxford University Press. стр. 302.

Дунхуанг рукописе углавном чине текстови религијског карактера, а у највећем броју случајева ради се о будистичким религиозним списима, те не чуди чињеница да је „најстарији текст пронађен у пећини, будистички текст, који датира из 405. године нове ере“¹¹. Међутим, одређен број религијских текстова из *Библиоотеке њећине* припада и зороастрианизму, манихејству, јудаизму и Хришћанској Цркви Истока. У Дунхуанг рукописе се убрајају и секуларни текстови, који имају за циљ преношење знања из различитих области, као што су историја, књижевност, математика, астрономија. Осим тога, ови рукописи су омогућили и очување нематеријалне културне баштине земаља које су трговале дуж Пута свиле, попут народних песама и игара. Ипак, Могао пећина број 17 остаје превасходно позната као „складиште примарних извора о различитим религијама на Путу свиле.“¹²

Дунхуанг рукописи су извршили велики утицај на традиционалну историографију не само Кине и Централне Азије, већ и свих других земаља које су се распростирале дуж древног Пута свиле. У раду *Значај студија о Дунхуангу и Турфану*, Виктор Маир наглашава да списи и предмети пронађени у *Библиоотеци њећине* доводе у питање досадашње поимање историје културних и трговинских односа између Истока и Запада. Овакав вид посматрања историјских прилика заправо захтева избегавање европоцентричног погледа на свет, али и ревизију историје од стране Кине и земаља Централне Азије. Дунхуанг рукописи нуде јединствену мапу језика, култура и националних идентитета који су коегзистирали на древном Путу свиле. Управо из тог разлога, ови рукописи представљају идеално полазиште за интердисциплинарна изучавања уметности, религије, социологије и политике земаља Пута свиле.

Експедиције страних сила на древном Путу свиле

Крајем 19. и почетком 20. века пећине у Дунхуангу и Кизилу привлаче пажњу многих земаља. Енглеска,

11 Исто. стр. 299.

12 Исто. 302.

Француска, Немачка и Русија у том периоду организују велики број археолошких експедиција у кинески Туркестан, које, у чувеној књизи *Ситрани ђаволи на Пути свиле*, Питер Хопкирк назива „археолошке рације великих размера“¹³. Управо из тог разлога, „музеји на западу поседују бројне фреске и уметничке предмете из древних будистичких локација у Кини, (...), које су из те земље изнели, са или без дозволе кинеске Владе, Сер Аурел Штајн (Енглец, 1862-1943), Пол Пелио (Француз, 1879-1945), Алберт фон Лекок (Немац, 1860-1930) и многи други.“¹⁴ Наиме, данас се најдрагоценије колекције Дунхуанг рукописа (ван Кине) налазе у Лондону, Паризу и Санкт Петербургу.

Нажалост, морамо констатовати да је начин на који су списи, предмети, артефакти и зидни мурални пронађени на археолошким локалитетима дуж Пута свиле изнети из Кине био на граници са крађом. С друге стране, премда се за Дунхуанг рукописе може рећи да преваходно чине део културног наслеђа Кине и Централне Азије, они се исто тако могу убројати и у светску културну баштину, имајући у виду да, између осталог, сведоче и о преплитању култура, религија, филозофија и језика неазијских народа. Можда би у овој трдњи донекле могли пронаћи оправдање за експедиције страних сила, које су почетком прошлог века на територији некадашњег Пута свиле водиле прави истраживачки рат. Поред тога, треба рецимо имати у виду да многе Могао пећине нису очуване због немарног става кинеских власти, које нису биле у стању да препознају значај Могао пећина све до почетка 20. века.

Данас се уз помоћ дигиталних технологија културно наслеђе Пута свиле покушава вратити Кини и земљама Централне Азије, као и ставити на увид читавом човечанству. *Интернационални Дунхуанг пројекат: Пути свиле онлајн* је један од најбољих примера оваквог искуљења. Ово је

13 Hopkirk, P. (2001). *Foreign Devils on the Silk Road: The search for the lost cities and treasures of Chinese Central Asia*. Oxford University Press, USA. Пролог, стр. 1.

14 Mayor, F. (2008). THE SILK ROADS PROJECT. *Integral study of the Silk Roads: Roads of Dialogue*. 1988-1997. стр. 2.

пројекат чији је основни циљ остваривање „међународне сарадње како би информације и слике свих рукописа, слика, текстила и артефаката из Дунхуанга и археолошких локалитета источног Пута свиле били слободно доступни на Интернету и како би се подстакло њихово коришћење путем едукативних и истраживачких програма.“¹⁵ Осим тога што нуди приступ великом броју дигитализованих слика културне баштине Пута свиле (преко 500.000 слика), IDP база података пре свега садржи дигитализоване списе, предмете и артефакте који су пронађени у Могао пећини број 17. Ова база података представља важан допринос изучавању средњовековне Кине кроз призму Дунхуанг рукописа.

Експедиција Аурела Штајна и енглеска колекција Дунхуанг рукописа

Рођен у Мађарској 1862. године, Марк Аурел Штајн стиче образовање у Аустрији и Немачкој, где изучава персијски и санскритски језик. По завршетку студија, живи и ради у Енглеској и Индији. Читава његова академска каријера била је под снажним утицајем индо-иранске оријентације у истраживању, као и интересовања за војне походе Александра Македонског и путовања Марка Пола, о којима је још у дечачким данима доста читао. Међутим, чини се да је највећи подстицај за велики број експедиција које је предводио у кинески Туркестан ипак долазио од његове посебне „заинтересованости за сусрет култура - иранске, индијске, турске и кинеске – дуж јужног Пута свиле.“¹⁶

Године 1907, Аурел Штајн креће пут Централне Азије. Његова чувена Друга експедиција имала је за главни циљ проучавање Могао пећина. Једно од најважнијих открића ове експедиције јесте пећина број 17. Премда је *Библиотеку њећину* из заборав првобитно извукао кинески војник, Ванг Јуанлу, Штајн је био први Европљанин који је сазнао за њено постојање. Наиме, покуцавши о зид пећине број 16, даоист Ванг открива да се иза импровизане зидне

15 The International Dunhuang Project: The Silk Road Online. Фотографија доступна на: <http://idp.bl.uk/>, приступљено: 02.12.2016.

16 International Dunhuang Project. British Collections. Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 03.12.2016.

преграде крије засебна просторија, те је уклањањем ове преграде дошао до мале споредне пећине – пећине број 17. Поред многобројних предмета и слика на свили, папиру и другим врстама материјала, ова просторија је чувала и неке од најдрагоценијих рукописа који су настали дуж Пута свила. Управо због овог јединственог библиотечког фонда, очуваног захваљујући специфичним климатским условима ове регије, пећина број 17 је и добила назив *Библиотека пећина*. Након што је и сам имао прилику да се увери у вредност ових рукописа и у настојању да изнесе што већи број њих ван Кине, Штајн на домишљат начин убеђује даоиста Ванга да ће стари будистички рукописи бити однети у храм знања који се наводно налазио у Индији и успева да откупи драгоцености са Пута свиле за тричавих 130 британских фунти. Несумњиво се угледајући на препоруке Вилијема Метјуа Флиндерса, односно на смернице које је 1904. године навео у књизи *Методе и циљеви у археологији*, Аурел Штајн се посебно издваја по питању дискутабилних метода прибављања предмета са Пута свиле. Истраживачи који су дошли до Дунхуанг рукописа након њега показали су нешто више поштовања према културној баштини Кине и земаља Централне Азије.

Иако је од стране кинеских академика неретко окарактерисан „као неко од кога треба чувати уметничко благо Кине“¹⁷ и премда је за разлику од француског истраживача Пол Пелиоа слабо познавао кинески језик, те је због тога изабрао и по неколико копија истог документа, допринос Аурела Штајна изучавању Дунхуанг рукописа је несумњив. У књизи *Пути свиле: Нова историја са докуменћима*, Валери Хансен истиче име овог истраживача са највећим пијететом, приписујући му епитет научног ауторитета у области студија древног Пута свиле. Захваљујући преданом раду овог научника и истраживача, Енглеска данас „поседује колекцију од око 50.000 рукописа, слика и артефаката из кинеске централне Азије, као и на хиљаде историјских фотографија“¹⁸. „Британски музеј чува Штајнову колекцију из кинеске централне Азије, која се састоји од готово 400 слика из Дунхуанга“¹⁹ (Слика бр. 4: слика на свили из 9. века, Штајнова колекција Британског музеја у Лондону²⁰). Аурел Штајн је такође заслужан за богату колекцију *Националног музеја Индије* у Њу Делхију, која се састоји из списка и предмета донетих по завршетку његове друге и треће експедиције. Осим тога, *Библиотека мађарске академије наука* поседује фотографије на којима су Штајнове експедиције верно документоване.

Експедиција Пол Пелиоа и француска колекција Дунхуанг рукописа

Пол Еужен Пелио (1878-1945), чувени француски синолог и оријенталиста, остао је, између осталог, запамћен као један од најзначајнијих истраживача Могао пећина и

17 Wood, F. *Paul Pelliot, Aurel Stein and Chinese Opposition to the Royal Academy's. International Exhibition of Chinese Art 1935-36.* стр. 1. Доступно на: [https://www.britishmuseum.org/pdf/15_Wood-\(Pelliot\).pdf](https://www.britishmuseum.org/pdf/15_Wood-(Pelliot).pdf), приступљено: 01.12.2016.

18 International Dunhuang Project. *British Collections.* Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 04.12.2016.

19 International Dunhuang Project. *British Collections.* Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_en.a4d, приступљено: 04.12.2016.

20 International Dunhuang Project. *British Collections.* Фотографија доступна на: http://idp.bl.uk/pages/collections_en.a4d, приступљено: 04.12.2016.

тумача Дунхуанг рукописа. Према речима Жанин Обоје, каријера Пол Пелиоа је била веома успешна управо зато што је он „био и остао човек од акције, иако је у исто време био и ерудита и изврстан научник. У овоме се несумњиво огледао Пелиоов карактер, који се у потпуности одразио и у његовом физичком изгледу: готово војничког држања, погледа јасног, продорног и проницљивог (...)“²¹, његова авантуристичка природа га је често водила у удаљене крајеве света.

Треба напоменути да је овај „принц синолога“²² изнад свега био врсни филолог, који по завршетку основних студија енглеског језика на Сорбони, наставља студије у *Школи живих оријенталних језика* (фр. *École des Langues Orientales Vivantes*) у Паризу. Завршивши студије мандаринског кинеског језика годину дана раније него што је то било предвиђено програмом школе, привлачи пажњу познатих професора и научника, синолога Едуара Шаванеа и индолога Силвана Левија, који га охрабрују да одустане од дипломатске каријере и одлучи се за академску. Године 1900, Пелио добија понуду за место научника-истраживача у оквиру новооснованог истраживачког центра у Индокини: *Француска школа Далекој истока* (фр. *École Française d'Extrême-Orient*) са седиштем у вијетнамској престоници Ханои. Због храброг понашања током *Боксерској усјанка*, Пелио добија француски Национални орден Легије части, да би већ 1901. године постао професор у наведеној школи. Три године касније враћа се у Француску и добија понуду од стране француских власти да предводи археолошку експедицију у кинески Туркестан (пре свега у Кучу и Дунхуанг). Важно је напоменути да је „значај француске синолошке школе за оснивање научне европске синолошке оријентације немерљив. Довољно је осврнути се на писма која је познати руски синолог Алексејев (1881-1951) писао Е. Шаванеу и П. Пелиоу, и видети да се раздобље од 1905. до 1937. одређује као кључно за обликовање научних кинеских

21 Auboyer, Jeannine. (1946). Paul Pelliot (1878-1945). *Artibus Asiae*, Vol. 9, No. 1/3 (1946). стр. 141.

22 Drège, J. P. (2009). Paul Pelliot, de l'histoire à la légende. *La lettre du Collège de France*, (25), 30-31.

студија на Западу. Ту се, како Алексеев истиче, прешло од «скептицизма старе универзитетске науке ка предузимању живих истраживања».²³ Управо овакав тип истраживања је интересовао Пол Пелиоа, који радо прихвата предлог француске Владе и јуна 1906. године, заједно са својим тимом – војним лекаром Луј Вајаном и фотографом Шарл Нуетом, креће на путовање које ће трајати пуне три године. Као талентован филолог, Пелио је током путовања по Централној Азији научио многобројне језике који су се говорили дуж Пута свиле, као што су монглоски, тибетански, санскритски, арапски, персијски и туркијски језици. Језичко предзнање са којим је ушао у Могоа пећине дало му је предност у односу на Аурела Штајна, будући да је био у прилици да са више лакоће тумачи Дунхуанг рукописе и на тај начин препозна најрелевантније међу њима.

Француски тим се августа 1906. године најпре зауставља у Кашгару, где „Пелио прикупља рукописе из три пећине и Тегурман рушевина“²⁴, а затим у монашком граду Тумшук, „у којем Пелио проналази дотада непознат будистички храм.“²⁵ Експедиција се након тога зауставља у Кучи, учијој непосредној близини овај француски синолог проналази „200 фрагмената на кинеском језику, као и прве рукописе на брахманском писму“²⁶, 208 „фрагмената на санскриту (*Угарнаварја*)“²⁷ и многе друге. Након времена проведеног у оази древног Пута свиле - Кучи, Пол Пелио и његов истраживачки тим долазе у Дунхуанг. У периоду од 27. фебруара до 27. маја 1908. године истражују око 500 Могоа пећина, међу којима се својим значајем свакако издвојила пећина број 17 – *Библиотека њећина*. Познавање религија и култура које су се дуж древног Пута свиле преплитале и укрштале помогло је „принцу синолога“ да изврши правилан одабир рукописа.

23 Пушић, Р. *Жак Жерне и кинески свети*. Доступно на: <http://elmundosefarad.wikidot.com/zak-zerne-i-kineski-svet>, приступљено: 07.12.2016.

24 International Dunhuang project (IDP). *French Collections*. Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 04.12.2016.

25 Исто.

26 Исто.

27 Исто.

Француски тим детаљно је документовао садржаје који су пронађени на археолошком локалитету *Пећина хиљаду Буда*. Поред писаних записа Пол Пелиоа, Шарл Нуеј је сачинио велики број фотографија, између осталог и чувену фотографију која сведочи о Пелиоовом марљивом раду на изучавању рукописа из пећине број 17 (Слика бр. 5: Пол Пелио у *Библиотјеци њећини*²⁸). 3. марта 1908. године тим добија дозволу да спрове истраживање у *Библиотјеци њећини* „где су пронашли на десетине хиљада рукописа на кинеском, тибетанском, санскриту и ујгурском језику, као и велике слике на свили, конопљи и папиру.“²⁹ По завршетку три недеље, колико је француском тиму било дозвољено да остане у пећини број 17, Пелио је успео да уз велику муку и даноноћним

28 International Dunhuang project (IDP). *French Collections*. Фотографија доступна на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 05.12.2016.

29 International Dunhuang project (IDP). *French Collections*. Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 05.12.2016.

трудом издвоји списе који су по његовом мишљењу били од највећег значаја пре свега са становишта лингвистике, али и других дисциплина које су на овај начин добиле потпуно нову перцепцију историјске и религијске позадине свега онога што се дешавало дуж Пута свиле. Осим рукописа, Пелио је из Библиотеке Пећине узео и велики број статуа и слика на свили. У покушају да дочара свој осећај по уласку у пећину број 17, Пелио изјављује следеће: „**Можеће само замислити каква ме је снажна емоција целој њрожела: нашао сам се њред најчудеснијим открићем кинеских рукописа које је историја Далекој Истока икада забележила.**“³⁰

По напуштању локалитета Могао, француски тим проводи месец дана у Сиану, користећи то време да организује прикупљени материјал и припреми га за пут који је из Сиана водио у Пекинг, а затим у Париз. Крајем октобра 1908. године Луј Вајан и Шарл Нует бродом преносе све оно што је предходно узето из Пећина хиљаду Буда у Париз, а Пелио остаје у Пекингу с намером да кинеским властима укаже на значај документа који су вековима били складиштени у Библиотеци Пећине. Пре него што је и сам кренуо пут Француске, Пелио у Пекингу прибавља 30.000 књига. Овај библиотечки фонд ће бити од непроцењивог значаја за детаљнија истраживања азијског дела Пута свиле у Француској. Национална библиотека Француске и данас чува ове књиге, као и све рукописе из Библиотеке Пећине, међу којима су и вредни списи на санскриту и ујгурском језику, који су од непроцењивог значаја за лингвистичка истраживања. Остали предмети који су однети из Могао пећина, попут статуа, фрески и преко 200 слика, су се најпре чували у Лувру, а од 1945. године постају део сталне поставке Гиме музеја – Националног музеја азијске уметности Француске у Паризу (фр. *Le musée national des arts asiatiques - Guimet*). Захваљујући марљивом раду војног лекара Луја Вајана, француски Национални музеј њриродне историје постаје дом свих узорака који су прикупљени

30 Bnf-Chine : Accueil. *La découverte des manuscrits de Dunhuang par Paul Pelliot*. Доступно на: <http://expositions.bnf.fr/chine/arret/dunhuang3/index1.htm>, приступљено: 06.12.2016.

на трогодишњем пропутовању кинеског Туркестана, „укључујући 800 биљака, 200 птица, сисара, инсеката и геолошких узорака.“³¹ *Национална библиотека Француске* и *Гиме музеј* у Паризу започели су дигитализацију садржаја прикупљених од стране Пол Пелиоа у Дунхуангу, те им данас можемо приступити посредством интернет страница обе институције, као и путем виртуелних тура. Осим тога, ове две институције учествују и у реализацији *Интернационалној Дунхуанј пројекта*, обезбеђујући слободан приступ својим колекцијама, које данас чине есенцијални део IDP базе података.

Закључак

Библиотека пећина, односно драгоцени *Дунхуанј рукописи* који су у овој пећини пронађени, представља право благо древног Пута свиле, које сведочи у прилог томе да су концепти мултикултуралности и мултилингвалности постојали још тада. Различити културни, језички, религијски и уметнички утицаји који су се на том месту мешали и стопили у једну целину, чине Могао пећине јединственим на свету и мењају општеприхваћене историјске, лингвистичке, културолошке и религијске наративе. Енглеска и француска колекција *Дунхуанј рукописа* представљају непресушан извор истраживања у области студија Пута свиле.

Литература

- Abe, S. K. (1989). *Mogao Cave 254: a case study in early Chinese Buddhist art* (p. 265). Berkeley, CA, US [伯克利, 加利福尼亚州, 美国]: University of California (<http://www.berkeley.edu/>).
- Auboyer, Jeannine. (1946). Paul Pelliot (1878-1945). *Artibus Asiae*, Vol. 9, No. 1/3 (1946). стр. 141-143.
- Bnf-Chine : Accueil. *La découverte des manuscrits de Dunhuang par Paul Pelliot*. Доступно на: <http://expositions.bnf.fr/chine/arret/>

---

31 International Dunhuang project. *French Collections*. Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 05.12.2016.

- dunhuang3/index1.htm, приступљено: 06.12.2016.
- Drège, J. P. (2009). Paul Pelliot, de l'histoire à la légende. La lettre du Collège de France, (25), 30-31.
- Giles, L. (1944). Six centuries at Tunhuang: a short account of the Stein collection of Chinese mss. in the British Museum. London: China Society, стр. 18.
- Hansen, V. (June 2016). The Silk Road: A New History with Documents. Oxford University Press. стр. 297.
- Hopkirk, P. (2001). Foreign Devils on the Silk Road: The search for the lost cities and treasures of Chinese Central Asia. Oxford University Press, USA.
- International Dunhuang project (IDP). French Collections. Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 04.12.2016.
- International Dunhuang Project. *British Collections*. Доступно на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 03.12.2016.
- Mayor, F. (2008). THE SILK ROADS PROJECT. Integral study of the Silk Roads: Roads of Dialogue. 1988-1997. стр. 2.
- Пушић, Р. Жак Жерне и кинески свет. Доступно на: <http://elmondosefarad.wikidot.com/zak-zerne-i-kineski-svet>, приступљено: 07.12.2016.
- Ning, Q. (2004). Art, religion, and politics in medieval China: the Dunhuang cave of the Zhai Family. University of Hawaii Press. стр. 1.
- Whitfield, R., Whitfield, S., & Agnew, N. (2015). Cave Temples of Mogao at Dunhuang: Art History on the Silk Road. Getty Publications.
- Wood, F. Paul Pelliot, Aurel Stein and Chinese Opposition to the Royal Academy's. International Exhibition of Chinese Art 1935-36. стр. 1. Доступно на: [https://www.britishmuseum.org/pdf/15_Wood-\(Pelliot\).pdf](https://www.britishmuseum.org/pdf/15_Wood-(Pelliot).pdf), приступљено: 01.12.2016.

Фотографије

- Voyage Chine. Les dunes de sables chantantes et la source du croissant de lune. Фотографија доступна на: <http://www.voyages-chine.com/guide-voyage-Chine/sites-touristiques/Dunhuang/Dunes-de-sables-chantantes-et-source-de-lune-5543.html>, приступљено: 01.12.2016.
- The International Dunhuang Project: Chinese Central Asia Online. Фотографија доступна на: http://www.silk-road.com/newsletter/vol3num2/2_whitfield.php, приступљено: 02.12.2016.

The International Dunhuang Project: The Silk Road Online.
Фотографија преузета са: <http://idp.bl.uk/>, приступљено:
03.12.2016.

International Dunhuang Project. *British Collections*. Фотографија
доступна на: http://idp.bl.uk/pages/collections_en.a4d, приступљено:
04.12.2016.

International Dunhuang project (IDP). *French Collections*.
Фотографија доступна на: http://idp.bl.uk/pages/collections_fr.a4d, приступљено: 05.12.2016.